

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

यदेकेन सऽस्थापयति यज्ञस्य सन्तत्या अविच्छेदायैन्द्राः
 पशवो ये मुष्करा यदैन्द्राः सन्तोऽग्निभ्य आलभ्यन्ते देवताभ्यः समदं
 दधात्याग्नेयीस्त्रिष्टुभो याज्यानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेयीस्तेनाग्नेया
 यत्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृद्धौ न देवताभ्यः समदं दधाति वायवे
 नियुत्वन्ते तूपरमा लभते तेजोऽग्नेर्वायुस्तेजस एष आ लभ्यते
 तस्माद्यद्वियङ्वायुः (१)

वाति तद्वियङ्गुग्निर्दहति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति यत्र नियुत्वन्ते
 स्यादुन्माद्येद्यजमानो नियुत्वन्ते भवति यजमानस्यानुन्मादाय
 वायुमती श्वेतवती याज्यानुवाक्ये भवतः सतेजस्त्वायं हिरण्यगर्भः
 समवर्तताग्र इत्याघारमा घारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः
 प्रजापतेरनुरूपत्वाय सर्वाणि वा एष रूपाणि पशूनाम्प्रत्या लभ्यते
 यच्छ्रुणस्तत् (२)

पुरुषाणां रूपं यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्ववां
 यदव्या इव शफास्तदवीनां यदजस्तदजानां वायुर्वै पशूनाम्प्रियं
 धाम यद्वायव्यो भवत्येतमेवैनमभि संजानानाः पशव उप

तिष्ठन्ते वायव्यः कार्या(३)ः प्राजापत्या(३) इत्याहुर्यद्वायव्यं
कुर्यात्प्राजापतेरियाद्यत्प्राजापत्यं कुर्याद्वायोः (३)

इयाद्यद्वायव्यः पशुर्भवति तेन वायोनैति यत्प्राजापत्यः
पुरोडाशो भवति तेन प्राजापतेनैति यद्वादशकपालस्तेन
वैश्वानरात्रैत्याग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति दीक्षिष्यमाणो-
ऽग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताश्चैव यज्ञं च रभतेऽग्निरवमो
देवतानां विष्णुः परमो यदाग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति
देवताः (४)

एवोभयतः परिगृह्य यजमानोऽव रुद्धे पुरोडाशेन वै
देवा अमुष्मिल्लोकं आर्धुवं चरुणास्मिन् यः कामयेतामुष्मिल्लोकं
ऋध्रुयामिति स पुरोडाशं कुर्वीतामुष्मिन्नेव लोकं ऋध्नोति
यदष्टाकपालस्तेनाग्नेयो यत्रिकपालस्तेन वैष्णवः समृद्ध्यै
यः कामयेतास्मिल्लोकं ऋध्रुयामिति स चरुं कुर्वीताग्नेर्धृतं
विष्णोस्तण्डुलास्तस्मात् (५)

चरुः कार्योऽस्मिन्नेव लोकं ऋध्नोत्यादित्यो भवतीयं वा
अदितिरस्यामेव प्रति तिष्ठत्यथो अस्यामेवाधि यज्ञं तनुते यो वै
संवत्सरमुख्यमभृत्वाग्निं चिनुते यथा सामि गर्भोऽवपद्यते तादृगेव
तदार्तिमाच्छेद्वैश्वानरं द्वादशकपालम् पुरस्तान्निर्वपेत्संवत्सरो वा
अग्निर्वैश्वानरो यथा संवत्सरमाप्त्वा (६)

काल आगते विजायत एवमेव संवत्सरमाप्त्वा काल
आगतेऽग्निं चिनुते नार्तिमार्च्छत्येषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः
प्रियामेवास्य तनुवमव रुद्धे त्रीण्येतानि हवींषि भवन्ति त्रयं
इमे लोका एषां लोकानां रोहाय॥ (७)

यद्वियङ्गायुर्यच्छ्रुणस्तद्वायोर्निर्वपति देवतास्तस्मादाप्त्वाष्टात्रिंशच्च॥ [१]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणानु प्राविशन्ताभ्यः पुनः सम्भवितुं
नाशक्रोत्सोऽब्रवीद्वध्वदित्स यो मेतः पुनः सश्चिनवदिति तं
देवाः समचिन्वन्ततो वै त आर्ध्ववन् यत्समचिन्वन्तच्चित्यस्य
चित्यत्वम् य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋध्नोत्येव कस्मै कमग्निस्र्तीयत
इत्याहुरग्नवान् (८)

असानीति वा अग्निस्र्तीयतेऽग्नवानेव भवति कस्मै
कमग्निस्र्तीयत इत्याहुर्देवा मा वेदन्निति वा अग्निस्र्तीयते विदुरेनं
देवाः कस्मै कमग्निस्र्तीयत इत्याहुर्गृह्यसानीति वा अग्निस्र्तीयते
गृह्येव भवति कस्मै कमग्निस्र्तीयत इत्याहुः पशुमानसानीति वा
अग्निः (९)

चीयते पशुमानेव भवति कस्मै कमग्निस्र्तीयत इत्याहुः सप्त
मा पुरुषा उप जीवानिति वा अग्निस्र्तीयते त्रयः प्राञ्चस्त्रयः
प्रत्यं च आत्मा सप्तम एतावन्त एवेनममुष्मिल्लोक उप जीवन्ति
प्रजापतिरग्निमचिकीषत तं पृथिव्यब्रवीन्न मय्यग्निं चैष्यसेति मा
धक्ष्यति सा त्वातिदह्यमाना वि धविष्ये (१०)

स पापीयान्भविष्यसीति सोऽब्रवीत्तथा वा अहं करिष्यामि
 यथा त्वा नातिधृक्ष्यतीति स इमामभ्यमृशत् प्रजापतिस्त्वा
 सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदेतीमामेवेष्टकां
 कृत्वोपाधत्तानतिदाहाय यत्प्रत्यग्निं चिन्वीत तदभि मृशेत्प्रजापतिस्त्वा
 सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद (११)

इतीमामेवेष्टकां कृत्वोप धत्तेऽनतिदाहाय प्रजापतिरकामयत्
 प्र जायेयेति स एतमुख्यमपश्यत्तं संवत्सरमभिभुस्ततो वै स
 प्राजायत् तस्मात्संवत्सरम्भार्यः प्रैव जायते तं वसवोऽब्रुवन्
 त्वमजनिष्ठा वयं प्र जायामहा इति तं वसुभ्यः प्रायच्छुतं
 त्रीण्यहान्यबिभरुस्तेन (१२)

त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिंशतं च तस्मात्त्र्यहम्भार्यः प्रैव
 जायते तान्नुद्रा अब्रुवन् ययमजनिद्वं वयं प्र जायामहा इति तं
 रुद्रेभ्यः प्रायच्छन्तं षडहान्यबिभरुस्तेन त्रीणि च शतान्यसृजन्त
 त्रयस्त्रिंशतं च तस्मात्षडहम्भार्यः प्रैव जायते तानादित्या अब्रुवन्
 ययमजनिद्वं वयं (१३)

प्र जायामहा इति तमादित्येभ्यः प्रायच्छन्तं द्वादशाहान्यबिभरुस्ते
 त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिंशतं च तस्माद्द्वादशाहम्भार्यः प्रैव
 जायते तेनैव ते सहस्रमसृजन्तोखां सहस्रतमीं य एवमुख्यं

साहस्रं वेदं प्र सहस्रं पशूनां प्रोति॥ (१४)

अग्निवान्पशुमानं सानीति वा अग्निर्धविष्ये मृशेत्प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदतेन तानादित्या अंब्रवन्म यूयमंजनिद्वं वयश्चत्वारिंशच्च॥ [२]

यजुषा वा एषा क्रियते यजुषा पच्यते यजुषा वि मुच्यते यदुखा सा वा एषैतरहिं यातयाम्नी सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुरग्ने युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्युखायां जुहोति तेनैवैनाम्पुनः प्र युङ्क्ते तेनायातयाम्नी यो वा अग्निं योग आगते युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेष्वग्ने (१५)

युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्याहैष वा अग्नेर्योगस्तेनैवैनं युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेषु ब्रह्मवादिनो वदन्ति न्यङ्कुग्निश्चेतव्या (३) उत्ताना (३) इति वयसां वा एष प्रतिमया चीयते यदग्निर्यन्यं चिनुयात्पृष्टित एनमाहुतय ऋच्छेयुर्यदुत्तानं न पतितुं शक्नुयादसुवर्ग्योऽस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम् (१६)

पुरुषशीर्षमुप दधाति मुखत एवैनमाहुतय ऋच्छन्ति नोत्तानं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति सौर्या जुहोति चक्षुरेवास्मिन्प्रति दधाति द्विर्जुहोति द्वे हि चक्षुषी समान्या जुहोति समानं हि चक्षुः समृद्धौ देवासुराः संयत्ता आसन्ते वामं वसु सं न्यदधत तद्देवा वामभृतावृजत तद्वामभृता वामभृत्त्वं यद्वामभृतमुपदधाति वाममेव तया वसु यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते हिरण्यमूर्ध्नी भवति ज्योतिर्वै

हिरण्यं ज्योतिर्वामं ज्योतिषैवास्य ज्योतिर्वामं वृङ्के द्वियजुर्भवति
प्रतिष्ठित्यै॥ (१७)

युञ्जानेष्वग्नें प्राचीनमुत्तानं वामभृतश्चतुर्विंशतिश्च॥ [३]

आपो वरुणस्य पत्न्य आसन्ता अग्निरभ्यध्यायत्ताः
समभवत्तस्य रेतः परापतत्तदियमभवद्यद्वितीयम्परापतत्तदसा-
वभवदियं वै विराडसौ स्वराड्यद्विराजावुपदधातीमे एवोप धत्ते
यद्वा असौ रेतः सिञ्चति तदस्यां प्रति तिष्ठति तत्प्र जायते ता
ओषधयः (१८)

वीरुधो भवन्ति ता अग्निरन्ति य एवं वेद प्रैव जायते-
ऽन्नादो भवति यो रेतस्वी स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामुभे
उप दध्यादिमे एवास्मै समीची रेतः सिञ्चतो यः सिक्तरैताः
स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामन्यामुप दध्यादुत्तमायामन्याः रेत
एवास्य सिक्तमाभ्यामुभयतः परि गृह्णाति संवत्सरं न कम् (१९)

चन प्रत्यवरोहेन्न हीमे कं चन प्रत्यवरोहतस्तदेनयोर्व्रतं
यो वा अपशीर्षाणमग्निं चिनुतेऽपशीर्षामुष्मिल्लोके भवति यः
सशीर्षाणं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके भवति चित्तिं जुहोमि
मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः समुद्रस्य
वयुनस्य पत्नञ्जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यः हविरिति
स्वयमातृणामुपधाय जुहोति (२०)

एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्षाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके
 भवति य एवं वेद सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तस्य
 यदयथापूर्वं क्रियतेऽसुवर्ग्यमस्य तत्सुवर्ग्योऽग्निश्चितिमुपधायाभि
 मृशेच्चित्तिमर्चितिं चिनवद्वि विद्वान्मृष्टेवं वीता वृजिना च
 मर्तान्नाये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादिति मुरुष्येति
 यथापूर्वमेवैनामुप धत्ते प्राञ्चमेनं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति॥ (२१)

ओषधयः कञ्जुहोति स्वपत्यायाष्टादश च॥ [४]

विश्वकर्मा दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौऽस्मान्पातु तस्मै
 नमः प्रजापती रुद्रो वरुणोऽग्निर्दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौ-
 ऽस्मान्पातु तस्मै नम एता वै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ताभ्यो
 वा एष आ वृश्च्यते यः पशुशीर्षाण्युपदधाति हिरण्येष्टका उप
 दधात्येताभ्य एव देवताभ्यो नमस्करोति ब्रह्मवादिनः (२२)

वदन्त्यग्नौ ग्राम्यान्पशून् दधाति शुचारण्यानर्पयति किं तत्
 उच्छिषतीति यद्विरण्येष्टका उपदधात्यमृतं वै हिरण्यममृतैनेव
 ग्राम्येभ्यः पशुभ्यो भेषजं करोति नैनान् हिनस्ति प्राणो वै
 प्रथमा स्वयमातृणा व्यानो द्वितीयापानस्तृतीयानु प्राण्यात्प्रथमाऽ
 स्वयमातृणामुपधाय प्राणेनैव प्राणः समर्धयति व्यन्यात् (२३)

द्वितीयामुपधाय व्यानेनैव व्यानः समर्धयत्यपान्यात्तृतीयामुपधाया
 समर्धयत्यथो प्राणैरेवैनः समिन्दे भूर्भुवः सुवरिति स्वयमातृणा

उप॑ दधाती॒मे वै लो॒काः स्व॑यमातृ॒ण्णा ए॒ताभिः॑ खलु॒ वै
व्याह॑तीभिः प्र॒जाप॑तिः प्राजा॑यत॒ यदे॒ताभिर्व्याह॑तीभिः स्वयमातृ॒ण्णा
उ॒प॒दधा॑ती॒माने॒व लो॒कानु॑प॒धायै॑षु (२४)

लो॒केष्वधि॑ प्र जा॑यते प्रा॒णाय॑ व्या॒नाया॑पा॒नाय॑ वा॒चे त्वा
चक्षु॑षे त्वा॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॑दा॒ग्निना॒ वै दे॒वाः
सु॒वर्गं॑ लो॒कम॑जिगा॒सन्ते॒न प॑तितुं नाश॑कृ॒वन्त ए॒ताश्च॑त॒स्रः
स्वयमातृ॒ण्णा अ॑पश्यन्ता दि॒क्षूप॑दधत॒ तेन॑ स॒र्वत॑श्चक्षुषा सु॒वर्गं
लो॒कमा॑य॒न्यच्च॑त॒स्रः स्वयमातृ॒ण्णा दि॒क्षूप॑दधा॒ति स॒र्वत॑श्चक्षुषै॒व
तद॒ग्निना॒ यज॑मानः सु॒वर्गं॑ लो॒कमे॑ति॥ (२५)

ब्रह्मवादिनो व्यन्यादेषु यजमानस्त्रीणि च॥ [५]

अग्र॒ आ या॑हि वी॒तय॒ इत्या॒हाह॑तै॒वैन॑म॒ग्निं दू॑तं वृ॒णीम॑ह
इत्या॑ह ह॒त्वैवैनं॑ वृणी॒तेऽग्नि॑ना॒ग्निः समि॑ध्यत॒ इत्या॑ह॒ समि॑न्द्र
ए॒वैन॑म॒ग्निर्वृ॑त्राणि जङ्घ॒नदि॒त्याह॑ समि॑द्ध ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धात्य॒ग्नेः
स्तोम॑म्मनामह॒ इत्या॑ह॒ मनु॑त ए॒वैन॑मे॒तानि॒ वा अ॒ह्ना रू॒पाणि॑ (२६)

अ॒न्व॒हमे॒वैनं॑ चिनु॒तेऽवा॒ह्ना रू॒पाणि॑ रु॒द्धे ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑
वद॑न्ति॒ कस्मा॑त्स॒त्याद्या॒तया॑ग्नीर॒न्या इष्टं॑का अ॒यात॑याम्नी
लो॒कं पृ॒णेत्यै॑न्द्रा॒ग्नी हि बा॑र॒हस्प॑त्येति॒ ब्रू॒यादिन्द्रा॒ग्नी च॒ हि
दे॒वाना॑म्बृह॒स्पति॑श्चा॒यात॑यामा॒नोऽनु॑च॒रव॑ती भव॒त्यजा॑मित्वा॒यानु॑ष्टु॒भानु॑
चर॑त्या॒त्मा वै लो॒कं पृ॒णा प्रा॒णोऽनु॑ष्टु॒प्तस्मा॑त्प्रा॒णः सर्वा॑ण्यङ्गान्यनु॑

चरति ता अस्य सूददोहसः (२७)

इत्याह तस्मात्पुरुषिपरुषि रसः सोमः श्रीणन्ति पृश्नय
इत्याहान्न वै पृश्नयन्मेवाव रुन्देऽर्को वा अग्निरर्कोऽन्नमन्मेवाव
रुन्दे जन्म देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिव इत्याहेमानेवास्मै लोकां
ज्योतिष्मतः करोति यो वा इष्टकानां प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति
तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदेत्याहेषा वा इष्टकानां प्रतिष्ठा य एवं
वेद प्रत्येव तिष्ठति॥ (२८)

रूपाणि सूददोहसस्तया षोडश च॥ [६]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निर्वज्रं एकादशिनी
यदग्नावैकादशिनीमिनुयाद्वज्रेणैव सुवर्गाल्लोकादन्तर्दध्याद्यन्न
मिनुयात्स्वरुभिः पशून्व्यर्धयेदेकयूपमिमिनोति नैनं वज्रेण
सुवर्गाल्लोकादन्तर्दधाति न स्वरुभिः पशून्व्यर्धयति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामत्यैन्द्रिया (२९)

ऋचाक्रमणम्प्रतीष्टकामुप दध्यान्नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यते
रुद्रो वा एष यदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्याः प्रतीची तिरश्च्यनूची
ताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते योऽग्निं चिनुतेऽग्निं चित्वा
तिसृधन्वमयाचितम्ब्राह्मणाय दद्यात्ताभ्य एव नमस्करोत्यथो ताभ्य
एवात्मानं निष्क्रीणीते यत्तै रुद्र पुरः (३०)

धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र संवत्सरेण नमस्करोमि

यत्ते रुद्र दक्षिणा धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र परिवत्सरेण
नमस्करोमि यत्ते रुद्र पश्चाद्धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते
रुद्रेदावत्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्रोत्तराद्धनुस्तत् (३१)

वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्रेदुवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते
रुद्रोपरि धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र वत्सरेण नमस्करोमि
रुद्रो वा एष यदग्निः स यथा व्याघ्रः क्रुद्धस्तिष्ठत्येवं वा एष एतर्हि
सञ्चितमेतैरुप तिष्ठते नमस्कारैरेवैनं शमयति यैऽग्नयः (३२)

पुरीष्याः प्रविष्टाः पृथिवीमनु। तेषां त्वमस्युत्तमः प्र णो
जीवातवे सुवा। आपं त्वाऽग्ने मनसापं त्वाऽग्ने तपसापं त्वाग्ने
दीक्षयापं त्वाग्ने उपसद्भिरापं त्वाग्ने सुत्ययापं त्वाऽग्ने दक्षिणाभिरापं
त्वाग्नेऽवभृथेनापं त्वाग्ने वशयापं त्वाग्ने स्वगाकारेणेत्याहैषा वा
अग्नेराप्तिस्तयैवैनमाप्नोति॥ (३३)

ऐन्द्रिया पुर उत्तराद्धनुस्तदग्नयं आहाष्टौ च॥ [७]

गायत्रेण पुरस्तादुप तिष्ठते प्राणमेवास्मिन्दधाति बृहद्रथन्तरा-
भ्यां पक्षावोजं एवास्मिन्दधात्यृतुस्थायज्ञायज्ञियेन पुच्छंमृतुष्वेव
प्रति तिष्ठति पृष्ठैरुपं तिष्ठते तेजो वै पृष्ठानि तेजं एवास्मिन्दधाति
प्रजापतिर्ग्निरमसृजत सौऽस्मात्सृष्टः पराङ्मत्तं वारवन्तीयेनावारयत
तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वः श्येतेन श्येती अंकुरुत तच्छैतस्य
श्येतत्वम् (३४)

यद्वा॒रव॒न्तीये॑नोप॒तिष्ठ॑ते वा॒रय॑त ए॒वैन॑ः श्ये॒तेन॑ श्ये॒ती कु॑रुते
 प्र॒जाप॑ते॒र्हृद॑येनापिप॒क्षम्प्र॑त्युप॑ तिष्ठते प्रे॒माण॑मे॒वास्य॑ गच्छति
 प्रा॒च्या त्वा दि॒शा सा॑दयामि गा॒यत्रेण॑ छ॒न्दसा॑ग्निना॒ देव॑तयाग्नेः
 शी॒र्ष्णाग्नेः शि॒र उप॑ दधामि दक्षि॑णया त्वा दि॒शा सा॑दयामि त्रैष्टु॑भेन
 छ॒न्दसे॒न्द्रेण॑ दे॒वत॑याग्नेः प॒क्षेणा॑ग्नेः प॒क्षमुप॑ दधामि प्र॒तीच्या॑ त्वा
 दि॒शा सा॑दयामि (३५)

जाग॑तेन॒ छन्द॑सा सवि॒त्रा दे॒वत॑याग्नेः पु॒च्छेना॑ग्नेः पु॒च्छमुप॑
 दधा॒म्युदी॑च्या त्वा दि॒शा सा॑दया॒म्यानु॑ष्टुभेन॒ छन्द॑सा मि॒त्रावरु॑णाभ्यां
 दे॒वत॑याग्नेः प॒क्षेणा॑ग्नेः प॒क्षमुप॑ दधा॒म्यूर्ध्व॑या त्वा दि॒शा सा॑दयामि
 पा॒ङ्केन॑ छ॒न्दसा॑ बृह॒स्पति॑ना दे॒वत॑याग्नेः पृ॒ष्ठेना॑ग्नेः पृ॒ष्ठमुप॑ दधामि
 यो वा अ॒पा॑त्मानम॒ग्निं चि॑नुतेऽपा॑त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के भ॑वति॒ यः सा॑त्मानं
 चि॑नुते सा॒त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के भ॑वत्या॒त्मेष्ट॑का उप॑ दधा॒त्येष॑ वा अ॒ग्नेरा॑त्मा
 सा॒त्मान॑मे॒वाग्निं॑ चि॑नुते सा॒त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के भ॑वति॒ य ए॒वं वेद॑॥ (३६)

श्ये॒तत्वं प्र॑तीच्या॑ त्वा दि॒शा सा॑दयामि॒ यः सा॑त्मानंश्चिनुते॒ द्वाविं॑शतिश्च॥ [८]

अ॒ग्नं उद॑धे॒ या त॒ इषु॑र्यु॒वा ना॒म॒ तया॑ नो मृ॒ड तस्या॑स्ते
 नम॒स्तस्या॑स्त॒ उप॒ जीव॑न्तो भूया॒स्माग्ने॑ दु॒ध ग॒ह्य कि॑ः॒शिल॑ वन्य
 या त॒ इषु॑र्यु॒वा ना॒म॒ तया॑ नो मृ॒ड तस्या॑स्ते नम॒स्तस्या॑स्त॒ उप॒
 जीव॑न्तो भूया॒स्म॒ पञ्च॑ वा ए॒तेऽग्न॑यो॒ यच्चि॑तय उ॒दधि॑रे॒व ना॒म॒ प्रथ॑मो
 दु॒धः (३७)

द्वितीयो गृह्यस्तृतीयः किंशिलश्चतुर्थो वन्यः पञ्चमस्तेभ्यो
यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च प्र दहेयुर्यदेता
आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनञ्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
यजमानो वाङ्म आसन्नसोः प्राणोऽक्ष्योश्चक्षुः कर्णयोः
श्रोत्रम्बाहुवोर्बलमूरुवोरोजोऽरिष्टा विश्वान्यङ्गानि तनूः (३८)

तनुवां मे सह नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीरप वा
एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति वाङ्म
आसन्नसोः प्राण इत्याह प्राणानेवात्मन्धत्ते यो रुद्रो अग्नौ यो
अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय
नमो अस्त्वाहुतिभागा वा अन्ये रुद्रा हविर्भागाः (३९)

अन्ये शतरुद्रीयः हुत्वा गावीधुकं चरुमेतेन यजुषा
चरमायामिष्टकायां नि दध्याद्वागधेयेनैवैनः शमयति तस्य त्वै
शतरुद्रीयः हुतमित्याहुर्यस्यैतदग्नौ क्रियत इति वसवस्त्वा
रुद्रैः पुरस्तात्पान्तु पितरस्त्वा यमराजानः पितृभिर्दक्षिणतः
पान्त्वादित्यास्त्वा विश्वैर्देवैः पश्चात्पान्तु द्युतानस्त्वा मारुतो
मरुद्भिर्नृत्तरतः पातु (४०)

देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजानोऽधस्ताच्चोपरिष्टाच्च पान्तु न वा
एतेन पूतो न मेध्यो न प्रोक्षितो यदेनमतः प्राचीनं प्रोक्षति

यत्सञ्चितमाज्येन प्रोक्षति तेन पृतस्तेन मेध्यस्तेन प्रोक्षितः॥ (४१)

दुधस्तनूरहविर्भागाः पातु द्वात्रिंशच्च॥ [९]

समीची नामासि प्राची दिक्तस्यास्तेऽग्निरधिपतिरसितो रक्षिता
यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च
नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्योजस्विनी नामासि दक्षिणा दिक्तस्यास्त
इन्द्रोऽधिपतिः पृदाकुः प्राची नामासि प्रतीची दिक्तस्यास्ते (४२)

सोमोऽधिपतिः स्वजोऽवस्थावा नामास्युदीची दिक्तस्यास्ते
वरुणोऽधिपतिस्तिरश्चराजिरधिपत्नी नामासि बृहती दिक्तस्यास्ते
बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो वशिनी नामासीयं दिक्तस्यास्ते यमो-
ऽधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां
नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च (४३)

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्येता वै देवता अग्निं चित् रक्षन्ति
ताभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च ध्यायेयुर्यदेता
आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनाञ्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
यजमानो हेतयो नाम स्थ तेषां वः पुरो गृहा अग्निर्व इषवः
सलिलो निलिम्पा नाम (४४)

स्थ तेषां वो दक्षिणा गृहाः पितरो व इषवः सगरो वज्रिणो
नाम स्थ तेषां वः पश्चाद्गृहाः स्वप्नो व इषवो गह्वरोऽवस्थावानो
नाम स्थ तेषां व उत्तराद्गृहा आपो व इषवः समुद्रोऽधिपतयो नाम

स्थ॒ तेषां॑ व॒ उपरि॑ गृ॒हा व॒र्षं व॒ इष॒वोऽव॑स्वान्क्र॒व्या नाम॑ स्थ॒
पार्थि॑वास्तेषां॑ व॒ इह॒ गृ॒हाः (४५)

अन्नं॑ व॒ इष॑वो निमि॒षो वा॑तना॒मन्तेभ्यो॑ वो नम॒स्ते नो॑ मृडयत॒
ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो॒ द्वेष्टि॑ तं वो॒ जम्भे॑ दधामि हु॒तादो॑ वा अ॒न्ये
दे॒वा अ॑हु॒तादोऽन्ये॑ तान॑ग्नि॒चिदे॒वोभ्या॑न्प्रीणाति द॒ध्ना म॑धुमि॒श्रेणै॒ता
आहु॑तीर्जुहोति भाग॒धेये॑नै॒वैनान्प्री॑णा॒त्यथो॒ खल्वा॑हुरिष्ट॒का वै दे॒वा
अ॑हु॒ताद् इति॑ (४६)

अ॒नुप॒रि॒क्रामं॑ जुहोत्य॒परि॒वर्गमे॒वैनान्प्री॑णातीम॒ऽस्तन॒मूर्ज॑स्वन्तं
धया॒पाम्प्र॒प्या॑तम॒ग्रे सरि॑रस्य॒ मध्ये॑। उ॒थ्सं जुष॑स्व॒ मधु॑मन्तमूर्व
समु॒द्रिय॑ः स॒दन॒मा वि॑शस्व। यो वा अ॒ग्निम्प्र॒युज्य॑ न वि॒मुञ्चति॑
यथा॒श्वो यु॒क्तोऽवि॑मुच्यमानः॒ क्षुध्य॑न्परा॒भव॑त्ये॒वम॑स्या॒ग्निः परा॑
भवति॒ तं परा॑भवन्तं॒ यज॑मानोऽनु॒ परा॑ भवति॒ सोऽग्निं॑ चि॒त्वा
लू॒क्षः (४७)

भ॒व॒तीम॑ऽस्तन॒मूर्ज॑स्वन्तं धया॒पामि॒त्याज्य॑स्य पूर्णा॑ऽसुचं॑
जुहोत्येष॒ वा अ॒ग्नेर्वि॑मो॒को वि॑मुच्यै॒वास्मा॒ अन्न॑मपि॒ दधाति॑
तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ न सु॑धायः॒ ह वै वा॒जी सु॑हितो
दधा॒तीत्य॒ग्निर्वा॒व वा॒जी तमे॒व तत्प्री॑णाति॒ स ए॑न॒म्प्री॒तः प्री॑णाति॒

वसीयान्भवति॥ (४८)

प्रतीची दित्तस्यास्ते द्विप्सो यश्च निलिम्पा नामेह गृहा इति लृक्षो वसीयान्भवति॥—[१०]

इन्द्राय॑ राज्ञे॑ सू॒करो॑ वरु॒णाय॑ राज्ञे॑ कृ॒ष्णो॑ य॒माय॑ राज्ञ॒ ऋश्यं॑
ऋष॒भाय॑ राज्ञे॑ गव॒यः शार्दू॑लाय॒ राज्ञे॑ गौरः पु॒रुष॑राजाय॒ मर्कटः॑
क्षिप्र॑श्येनस्य॒ वर्तिका॑ नील॒ङ्गोः क्रिमिः॑ सोम॑स्य॒ राज्ञः॑ कुलु॒ङ्गः
सिन्धोः॑ शि॒शुमारो॑ हिम॑वतो ह॒स्ती॥ (४९)

इन्द्राय॑ष्टाविंशतिः॥—[११]

म॒युः प्रा॑जाप॒त्य ऊ॒लो हली॑क्ष्णो वृष॒द्व॒शस्ते॑ धा॒तुः सर॑स्वत्यै
शा॒रिः श्ये॑ता पु॒रुष॑वा॒खसर॑स्वते॒ शुक्रः॑ श्ये॒तः पु॒रुष॑वागा॒र॒ण्योऽजो॑
न॒कुलः॑ श॒का॒ ते पौ॑ष्णा वा॒चे क्रौ॒ञ्चः॥ (५०)

म॒युस्त्रयो॑विंशतिः॥—[१२]

अ॒पां न॒त्रै ज॒षो ना॒क्रो म॒करः॑ कुली॒कय॑स्तेऽकू॒पार॑स्य वा॒चे
पैङ्ग॑रा॒जो भ॒गाय॑ कुषी॒तक॑ आ॒ती वा॑ह॒सो दर्वि॑दा॒ ते वा॑य॒व्या
दि॒ग्न्यश्च॑क्रवा॒कः॥ (५१)

अ॒पामेका॑त्रविंशतिः॥—[१३]

बला॑याज॒गर आ॒खुः सृ॒ज॒या श॒यण॑ड॒कस्ते॑ मै॒त्रा मृ॒त्यवै॑ऽसि॒तो
म॒न्यवै॑ स्व॒जः कु॑म्भी॒नसः॑ पुष्कर॑सा॒दो लौ॑हिता॒हिस्ते॑ त्वा॒ष्ट्राः

प्रतिश्रुत्कायै वाहसः॥ (५२)

[१४]

पुरुषमृगश्चन्द्रमसे गोधा कालंका दारवाघाटस्ते वनस्पतीनामेण्यहे
कृष्णो रात्रियै पिकः क्ष्विङ्का नीलशीर्ष्णी तैर्यम्णे धातुः
कत्कटः॥ (५३)

[१५]

सौरी बलाकश्यो मयूरः श्येनस्ते गन्धर्वाणां वसूनां कपिञ्जलो
रुद्राणां तित्तिरी रोहितकुण्डुणार्ची गोलत्तिका ता अफसरसामरण्याय
सृमरः॥ (५४)

[१६]

पृषतो वैश्वदेवः पित्वो न्यङ्कुः कशस्तेऽनुमत्या अन्यवापो-
ऽर्धमासानाम्मासां कश्यपः क्ययिः कुटरुर्दात्यौहस्ते सिनीवात्यै
बृहस्पतये शित्पुटः॥ (५)

[१७]

शका भौमी पात्रः कशो मान्थीलवस्ते पितृणामृतूनां जहंका
संवत्सराय लोपा कपोत उलूकः शशस्ते नैर्ऋताः कृकवाकुः
सावित्रः॥ (५६)

रुरु रौद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्पका ते शरव्यायै
हरिणो मारुतो ब्रह्मणे शार्गस्तरक्षुः कृष्णः श्वा चेतुरक्षो गर्दभस्त
इतरजनानामग्नये धूङ्गा॥ (५७)

रुरुर्विशतिः॥ [१९]

अलज आन्तरिक्ष उद्रो मद्गुः पूवस्तेऽपामदित्यै
हंससार्चिरिन्द्राण्यै कीर्शा गृध्रः शितिकक्षी वार्ध्राणसस्ते
दिव्या द्यावापृथिव्या श्वावित्॥ (५८)

[२०]

सुपर्णः पार्जन्यो हंसो वृको वृषदशस्त ऐन्द्रा अपामुद्रो-
ऽर्यम्णे लोपाशः सिंहो नकुलो व्याघ्रस्ते महेन्द्राय कामाय
परस्वान्॥ (५९)

अलजः सुपर्णोऽष्टादशाष्टदश॥ [२१]

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः
शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्माष
ऐन्द्राग्नः संहितोऽधोरांमः सावित्रो वारुणः पेतृवः॥ (६०)

आग्नेयो द्वाविंशतिः॥ [२२]

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ त्वाष्ट्रौ
लोमशसक्थौ शितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यो बलक्षः

पेत्वः॥ (६१)

अश्वः षोडश॥ [२३]

अग्रयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरन्द्धानधोरांमौ सावित्रौ पौष्णौ
रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्माष आग्नेयः
कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः (६२)

अग्रयोऽनीकवते द्वाविंशतिः॥ [२४]

हिरण्यवर्णा अपां ग्रहान्भूतेष्टकाः सृजुः संवत्सरं प्रजापतिः स क्षुरपविरग्नेर्वै दीक्षया सुवर्गाय तं
यत्र सृयते प्रजापतिर्ऋतुभी रोहितः पृश्निः शितिबाहरुन्नतः कर्णाः शुण्ठा इन्द्रायादित्यै सौम्या वारुणाः
सोमायैकादश पिशङ्गास्रयोविंशतिः॥ [२५] हिरण्यवर्णा भूतेष्टकाश्छन्दो
यत्कर्नीयाः सन्निवृद्धाग्निर्वारुणाश्चतुःपञ्चाशत्॥५४॥ हिरण्यवर्णा निर्वक्षसः॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>